

РЕСПУБЛІКАНСЬКА ОЛІМПАДА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ – 2019
11 клас

Прочитайте текст і виконайте завдання до нього.

Народною піснею починається життя Тараса Григоровича Шевченка, нею визначається коло музичних явищ, яке його оточувало, у ній – його натхнення, велич і вічність. Вона змалку жила Тарасову уяву, через неї пізнавав він сучасне й минуле свого народу, його думи, прагнення, боротьбу проти національного й соціального гніту. Народна пісня була для нього розрадою, супутницею, порадицею і не меншою мірою – об'єктом гарячого мистецького зацікавлення й дослідження.

На думку музикознавця М. Гордійчука, Тарас Шевченко – наймузикальніший поет у світовій літературі. Уже сучасники, зокрема, П. Куліш, визнавали Т. Шевченка потрійним поетом – слова, пензля і співу.

Був Шевченко натурою вельми музикальною, мав добрий голос, чудову пам'ять і неабиякий музичний слух. Дослідники життя й творчості поета одноставно зазначають, що вже малим хлопчиком, тільки зачувши нову пісню, він одразу, без найменшого зусилля переймав її слова й мелодію. Шевченко без пісні не міг жити. У раннім дитинстві він слухав *журні* пісні, що їх співала мати, а після її смерті – сестра Катерина. Найдужче враження на нього справляли ті народнопісенні твори, що мотивами сирітства були співзвучні його жорстокій долі. Він завше співав їх сам, бо в них жили спомини про *нужденне* село, власне дитинство, першу любов.

Проте в народній пісні знаходив Шевченко не лише розраду, в ній була ще й мудрість народна й велика правда – найдорожче, до чого змалку він поривався й чим жила впродовж усього життя його геніальна творчість. У пісні, зазначав поет, «святую правду проголошує сам народ». Від батька-чумака перейняв Тарас низку чумацьких пісень, тематично близьких до наймитських та сирітських. З дитинства ж захоплювався думами і піснями про героїчне минуле українського народу: його боротьбу з турецькими й татарськими нападниками, польськими феодалами, славу Коліївщину – народне повстання 1768 року на чолі з Максимом Залізнякам та Іваном Гонтою. Столітній Тарасів дід Іван, який знав особисто багатьох учасників повстання, був для нього першоджерелом відомостей про ті історичні події, живим літописом героїчного й драматичного минулого. Дід знав багато пісень та дум, у яких кобзарі славили героїчний дух народу, і Шевченко ввібрав ті твори в серце як неоціненний спадок.

Пісні – витвір народного генія, у них народна душа й народне життя. Поставало воно щоразу поетові з пісень тяжким явом. Скільки гніву, протесту нагромаджувалося в його вразливим серці при однім лише спомині про кривди й знущання, що їх терпів рідний народ і він сам.

Як уже зазначалось, Шевченко мав добрий музичний слух і приємний голос – «баритон з високими теноровими нотами» оксамитового тембру, дуже любив співати і, за свідченням сучасників, «завжди вкладав всю силу у своє виконання народних пісень». Так на весіллі О. Білозерської, української письменниці, що виступала під псевдонімом Ганни Барвінок, Шевченко зачарував співом геть усіх гостей. Співав одну із своїх улюблених пісень «Ой зйди, зйди ти, зіронько, та вечірня». П. Куліш писав у мемуарах про спів Шевченка: «... такого, або рівного йому співу не чув я ні в Україні, ні по столицях. Поривались разом усі розмови й між старими, й між молодими. Посходились з усіх світлиць гості до зали, мов до якої церкви. Пісню за піснею співав наш соловей, справді, мов у темному лузі, серед червоної калини... І, скоро вмовкав, зараз його благали ще заспівати, а він і співав людям на втіху, а собі ще й на більшу».

Світове значення Шевченка усвідомлювалося прогресивною культурною громадськістю ще за його життя. Музику на вірші поета писали майстри різних країн і народів. Проте найглибшим і найбільш всеосяжним інтерпретатором (*тлумачем*) творів одного автора у світовій музичній творчості слід назвати основоположника української класичної музики Миколу Віталійовича Лисенка. Прекрасна і виразна музика М. Лисенка логічно розвиває і посилює поетичні образи поезій Шевченка. Цикл композитора, що носить назву «Музика до “Кобзаря” Шевченка», обіймає 87 вокальних творів. М. Лисенко написав на Шевченкові слова 16 солоспівів, 19 хорів, 9 вокальних ансамблів і 3 кантати.

(За В. Керженцевим)

№	Завдання	Оцінювання	
1.	Доберіть до тексту заголовок, який відобразив би його тему. _____	L 0 2	L 0 2
2.	Сформулюйте і запишіть одним поширеним реченням головну думку прочитаного тексту. _____ _____	L 0 1 2 3	L 0 1 2 3
3.	Дайте відповідь одним <u>складним</u> реченням на кожне запитання до тексту. А. Яка автобіографічна деталь свідчить, що Т. Шевченко був натурою музикальною? _____ _____ Б. Який вид народних пісень був співзвучний жорстокій дитячій долі Шевченка? _____ _____ В. Як висловлюється П. Куліш у своїх мемуарах про спів Шевченка? _____ _____ Г. Чому українського композитора М. Лисенка визнають найбільш всеосяжним інтерпретатором творів геніального Кобзаря? _____ _____	L 0 1 2 3 L 0 1 2 3 L 0 1 2 3 L 0 1 2 3	L 0 1 2 3 L 0 1 2 3 L 0 1 2 3 L 0 1 2 3
4.	Як ви розумієте вислів: «Сучасники визнавали Т. Шевченка «потрійним поетом – слова, пензля і співу»? (Розкрийте тезу у вигляді зв'язного тексту – 3-4 речення. На підтвердження власних міркувань наведіть 3 аргументи). _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	L 0 2 L 0 2 L 0 1	L 0 2 L 0 2 L 0 1
5.	Спишіть виділені у тексті слова і доберіть до них (самостійно) по 2 контекстуальних синоніми. _____ _____	L 0 1 2 3 4	L 0 1 2 3 4

6.	<p>Визначте, які художні засоби використано у творах Т. Шевченка. Відповідь запишіть відповідною цифрою.</p> <p>А. Кругом хвилі, як ті гори, ні землі, ні неба («Іван Підкова») –</p> <p>Б. Споконвіку Прометея там орел карає («Кавказ») –</p> <p>В. У гаю, гаю, вітру немає; Місяць високо, зіроньки сяють Вийди, серденько, – я виглядаю («Гайдамаки») –</p> <p>Г. Якби-то далися орлині крила, За синім би морем милого знайшла («Причинна») –</p>	L 0 1 2 3 4	L 0 1 2 3 4
7.	<p>Користуючись довідкою, завершіть кожен афоризм Т. Шевченка.</p> <p>А. А онуки? Їм байдуже, _____</p> <p>Б. Борітеся – поборете, _____</p> <p>В. Бо хто матір забуває, _____</p> <p>Г. Якби ви вчилися так, як треба, _____</p> <p>Ґ. Люди гнуться, як ті лози, _____</p> <p>Довідка: 1...вам Бог помагає. 2...панам жито сіють. 3. ...того Бог карає. 4....то й мудрість би була своя. 5...куди вітер віє. 6....Чи то для зла.</p>	L 0 1 2 3 4 5	L 0 1 2 3 4 5
8.	<p>Запишіть подані словосполучення в орудному відмінку.</p> <p>1. Чудова пам'ять _____</p> <p>2. Перша любов _____</p> <p>3. Народна мудрість _____</p> <p>4. Чумацька пісня _____</p> <p>5. Наш соловей _____</p>	L 0 1 2 3 4 5	L 0 1 2 3 4 5
9.	<p>Замість крапок вставте необхідну орфограму.</p> <p>Шевченко був живою піснею, живою скорботою і плач...м. Він бос...ми ногами пройшов по колючих тернах; весь гніт епохи впав на його голову; не було спокою ц...му вдовиному сину. Але інколи він підносився духом, пробуджував і зароджував, пі...тримував і зміцнював у кожному – то піснею, то словом, то власним жи...ям – правду і безмежну любов до сіроми. Вийшовш... з простого народу, він не одвертався від жебра...тва і злиднів – ні, навпаки! – він і нас пов...рнув лицем до народу, і змусив полюбити його і співчувати його скорботі. Він ішов поп...реду, вказуюч... і чистоту слова, і чистоту думки, і чистоту жи...я.</p> <p style="text-align: right;">(Л. М. Жемчужников)</p>	L 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	L 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10.	<p>Відредагуйте подані речення і запишіть їх.</p> <p>1. Тарас Шевченко запам'ятався у пам'яті багатьох поколінь як Кобзар і пророк українського народу.</p> <hr/> <hr/> <p>2. Дитинство пройшло Шевченка в Моринцях.</p> <hr/> <hr/> <p>3. На уроках української літератури учні проводили аналіз твору.</p> <hr/> <hr/> <p>4. Шевченко найбільш відоміший поет України.</p> <hr/> <hr/> <p>5. Мандрівники вирушили у далекий путь на світанку.</p> <hr/> <hr/>	<p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p>	<p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p>
11.	<p>Вставте у вірші Т. Шевченка знаки пунктуації.</p> <p style="text-align: center;">Вірш із циклу «В казематі»</p> <p>В неволі тяжко, хоча й волі Сказати по правді не було. Та все-таки якось жилось. Хоть на чужому та на полі... Тепер же злої тії долі Як Бога ждати довелось. І жду її і виглядаю Дурний свій розум проклинаю Що дався дурням одурить В калюжі волю утопить. Холоне серце як згадаю Що не в Україні поховають Що не в Україні буду жить Людей і господа любить.</p> <p style="text-align: right;">[Між 19 і 30 травня 1847, С.-Петербург]</p>	<p>L 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5 5,5 6</p>	<p>L 0 0,5 1 1,5 2 2,5 3 3,5 4 4,5 5 5,5 6</p>
12.	<p>Прокоментуйте поезію Т. Г. Шевченка із завдання № 11. Яким постає поет у вірші? (Висловлювання оформіть трьома поширеними реченнями. Свої думки підтверджуйте цитатами з поезії).</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>L 0 2</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p>	<p>L 0 2</p> <p>L 0 1</p> <p>L 0 1</p>

14.	<p>У чому проявляється особливість українських обрядів зимового циклу? Розкриваючи питання, наведіть приклади обрядів. (Відповідь оформіть у вигляді 5-ти поширених речень).</p>	L 0 1 2 3 4 5	L 0 1 2 3 4 5
15.	<p>Які ви знаєте українські народні символи? У чому їх сенс? (Відповідь оформіть у вигляді 5-ти поширених речень).</p>	L 0 1 2 3 4 5	L 0 1 2 3 4 5
	Усього балів: 90		
	Загальна грамотність: 10 б. (10/9/8/7/6/5/4).		
	Загальна кількість балів: 100 б.		